

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

**на тему: «Фінансово-правове регулювання енергетичного сектору
України»**

Студент групи: ПР-35

Паскарик Денис

Керівник: к.ю.н., доц. Ментух Н.Ф.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль-2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	5
1.1. Поняття, зміст та особливості фінансово-правового регулювання енергетичного сектору	5
1.2. Джерела фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України	9
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ.....	13
2.1. Бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні механізми регулювання енергетичного сектору	13
2.2. Фінансовий контроль і нагляд у сфері енергетики	17
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	21
3.1. Вплив воєнного стану на фінансування та правове забезпечення енергетичного сектору	21
3.2. Перспективи вдосконалення фінансово-правового регулювання енергетичного сектору	25
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Актуальність теми фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України зумовлена тим, що енергетика вже не є лише сферою виробництва, транспортування і постачання ресурсів. Вона безпосередньо пов'язана з бюджетними видатками, податковими платежами, тарифами, інвестиційними гарантіями, фінансовим контролем, захистом споживачів і безпекою держави. Кожне рішення у цій сфері має грошовий наслідок: воно або створює дохід, або формує видаток, або змінює фінансове навантаження на споживача, підприємство чи державний бюджет.

Конституція України закріплює засади, без яких неможливо пояснити фінансове регулювання енергетики. Стаття 13 визначає особливий статус природних ресурсів як об'єктів права власності Українського народу. Стаття 16 пов'язує діяльність держави з екологічною безпекою, стаття 42 гарантує право на підприємницьку діяльність, а стаття 67 встановлює обов'язок сплачувати податки і збори. Після введення воєнного стану 24 лютого 2022 року фінансово-правові рішення в енергетиці стали ще більш практичними: держава має одночасно відновлювати пошкоджені об'єкти, підтримувати споживачів, контролювати закупівлі та залучати інвестиції.

Мета дослідження полягає у комплексному з'ясуванні змісту, джерел, механізмів та проблем фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України, а також у визначенні напрямів його вдосконалення з урахуванням воєнного стану, потреб відновлення та розвитку енергоефективності.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: розкрити поняття і зміст фінансово-правового регулювання енергетичного сектору; охарактеризувати систему джерел такого регулювання; визначити бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні механізми; проаналізувати фінансовий контроль і нагляд у цій сфері; з'ясувати вплив воєнного стану на

фінансування енергетики; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення фінансово-правових інструментів.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі формування, розподілу, використання і контролю публічних та пов'язаних із ними приватних фінансових ресурсів в енергетичному секторі України. Предметом дослідження є фінансово-правове регулювання енергетичного сектору України, зокрема його нормативні джерела, суб'єкти, бюджетні, податкові, тарифні, інвестиційні та контрольні засоби.

У роботі використано загальнонаукові та приватнонаукові методи. Діалектичний метод застосовано у підрозділах 1.1, 3.1 і 3.2 для пояснення зміни фінансово-правового регулювання під впливом ринку, воєнного стану та потреб енергетичної безпеки. Метод аналізу використано у підрозділах 1.2, 2.1 і 2.2 під час розгляду джерел права, бюджетних видатків, податків, тарифів і контролю. Метод синтезу застосовано у висновках. Системно-структурний метод використано у підрозділах 1.2 і 2.1, формально-юридичний - у всіх підрозділах, порівняльно-правовий і прогностичний - у підрозділі 3.2.

Ступінь наукової розробки теми свідчить, що питання фінансового права та енергетичної політики досліджуються різними науковцями. Загальні засади фінансового права висвітлювали О. О. Дмитрик, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський. Проблеми енергетичної безпеки аналізували О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро, А. Ю. Сменковський, Г. Л. Рябцев, С. П. Завгородня. Сучасні правові та фінансові питання енергетики досліджували Т. Г. Затонацька, М. В. Іваницький, В. С. Грачук, С. В. Гаркавенко, С. І. Бевз, Н. М. Самарін, Н. Я. Якимчук, В. Г. Савенкова, Ю. В. Житник, А. А. Оленюк, О. П. Рябченко.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, зміст та особливості фінансово-правового регулювання енергетичного сектору

Фінансово-правове регулювання енергетичного сектору України можна визначити як систему правових норм, за допомогою яких держава встановлює порядок формування, розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів, пов'язаних із виробництвом, транспортуванням, розподілом, постачанням і споживанням енергетичних ресурсів. Йдеться не лише про прямі бюджетні видатки на енергетику. До цієї системи належать податкові режими, платежі, тарифні рішення, правила державної допомоги, закупівлі, залучення інвестицій, фінансові гарантії, облік і контроль за використанням коштів. У підручнику з фінансового права за редакцією О. О. Дмитрик фінансове право розкривається через відносини, пов'язані з публічними фондами коштів, що дає підстави включати енергетику до сфери фінансово-правового аналізу тоді, коли вона пов'язана з публічними доходами або видатками [20, с. 27–31].

Енергетичний сектор має подвійну природу. З одного боку, він функціонує як частина господарського обороту, де діють виробники, оператори систем, трейдери, постачальники, інвестори і споживачі. З іншого боку, держава не може залишити цю сферу виключно на саморегулювання ринку, оскільки енергопостачання забезпечує нормальну роботу лікарень, шкіл, підприємств, органів влади, транспорту, зв'язку і побуту. Саме тому фінансове право в енергетиці виконує не допоміжну, а самостійну роль: воно визначає, хто фінансує певний захід, за рахунок яких джерел, у якому порядку, під чийм контролем і з якими наслідками у разі порушення правил.

У навчальному посібнику М. В. Коваліва та співавторів фінансове право розглядається як галузь, що регулює публічну фінансову діяльність держави та територіальних громад, включаючи мобілізацію, розподіл і використання коштів

[21, с. 22–28]. Якщо перенести цей підхід на енергетику, то стає зрозуміло: фінансово-правове регулювання охоплює не сам технічний процес виробництва електроенергії чи транспортування газу, а грошові відносини, які забезпечують цей процес. Наприклад, ремонт пошкоджених мереж є технічною дією, але закупівля обладнання, виділення коштів, оплата робіт і перевірка їх використання є предметом правового впливу фінансового характеру.

Особливість енергетичного сектору полягає в тому, що фінансові відносини тут мають значну соціальну чутливість. Тариф на електричну енергію або газ не є нейтральною цифрою. Він впливає на витрати домогосподарств, виробничу собівартість, конкурентоздатність підприємств, доходи операторів мереж і потребу держави у компенсаційних механізмах. Закон України «Про ринок електричної енергії» закріплює засади функціонування ринку, права й обов'язки його учасників, а також роль регулятора [5]. У фінансово-правовому значенні цей закон важливий тому, що ринок електроенергії потребує правил розрахунків, відповідальності за небаланси, фінансового забезпечення виконання зобов'язань і прозорих процедур для учасників.

Зміст фінансово-правового регулювання енергетики складається з кількох взаємопов'язаних елементів. Першим є бюджетне регулювання, що визначає порядок виділення коштів на підтримку енергетичної інфраструктури, енергоефективність, компенсаційні програми і відновлення пошкоджених об'єктів. Другим є податкове регулювання, через яке держава може як наповнювати бюджет за рахунок енергетичної діяльності, так і стимулювати окремі напрями через пільги або особливий порядок оподаткування. Третім є тарифне регулювання, що впливає на грошові потоки між споживачами, постачальниками, операторами систем і виробниками. Четвертим є інвестиційне регулювання, яке створює умови для залучення приватного капіталу в енергетику.

Не менш важливим елементом є фінансовий контроль. Енергетика часто пов'язана з великими обсягами коштів, складними закупівлями, довгостроковими договорами і високою вартістю активів. Через це контроль має охоплювати не лише формальну наявність документів, а й реальне цільове використання коштів, економічне обґрунтування витрат, дотримання закупівельних процедур і запобігання прихованому переохресному фінансуванню. У таких питаннях проявляється фінансово-правова природа регулювання: держава не просто дозволяє або забороняє певну діяльність, а встановлює режим поводження з коштами.

Окрему роль у цій системі відіграє НКРЕКП. Закон про НКРЕКП визначає її як постійно діючий центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який здійснює державне регулювання, моніторинг і контроль у сферах енергетики та комунальних послуг [10]. Для фінансово-правового регулювання це має особливе значення, оскільки регулятор впливає на ліцензійні умови, тарифи, правила ринку, звітність і поведінку суб'єктів. Дослідження С. І. Бевз і Н. М. Самаріна підкреслює спеціальний характер НКРЕКП у сфері енергетики та її значення для забезпечення упорядкованого функціонування відповідних ринків [26, с. 70–75].

Фінансово-правове регулювання енергетики не зводиться до збільшення бюджетного фінансування. Надмірна залежність галузі від бюджету може створити ризик хронічного дефіциту коштів, особливо в період війни. Тому сучасний підхід має поєднувати пряме бюджетне фінансування з приватними інвестиціями, зеленими облігаціями, грантами, кредитами міжнародних фінансових організацій, підтримкою енергоефективності та прозорими ринковими правилами. Т. Г. Затонацька і М. В. Іваницький наголошують, що інвестиційні потреби енергетичного сектору мають враховуватися в державному регулюванні, адже без інвестицій неможливо забезпечити модернізацію і відновлення галузі [24, с. 95–98].

Енергетична безпека додає до фінансово-правового регулювання ще одну важливу ознаку. Аналітична доповідь НІСД 2020 року розглядає енергетичну безпеку як складну систему, де значення мають не тільки обсяги ресурсів, а й стійкість управління, інфраструктури та фінансування [22, с. 18–24]. У монографії 2023 року О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі і Г. Л. Рябцев пов'язують управління ризиками енергетичної безпеки з потребою завчасного визначення загроз, оцінки наслідків і підготовки управлінських рішень [23, с. 41–48]. Отже, фінансове право в енергетиці повинно забезпечувати не лише поточні платежі, а й здатність системи витримувати кризові навантаження.

У межах фінансового права енергетичний сектор має також екологічний і соціальний зміст. Закони про альтернативні джерела енергії, енергетичну ефективність і Фонд енергоефективності спрямовані на те, щоб змінювати структуру споживання та виробництва енергії через правові й фінансові стимули [7; 8; 9]. Такі стимули можуть проявлятися у підтримці енергоощадних заходів у житловому фонді, фінансуванні модернізації, залученні інвестицій у відновлювану енергетику та створенні спеціальних фінансових інструментів. Тому фінансово-правове регулювання не лише обслуговує наявний енергетичний сектор, а й впливає на його майбутню структуру.

Отже, поняття фінансово-правового регулювання енергетичного сектору охоплює ширше коло відносин, ніж традиційне уявлення про бюджетне фінансування. Це правовий вплив на рух коштів у сфері енергетики, який поєднує бюджет, податки, тарифи, державну допомогу, закупівлі, інвестиції, контроль і відповідальність. Його зміст визначається потребою забезпечити баланс між ринковою діяльністю суб'єктів енергетики, правами споживачів, фінансовими можливостями держави та вимогами енергетичної безпеки.

1.2. Джерела фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України

Система джерел фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України є багаторівневою. Її основу становлять Конституція України, кодекси, спеціальні закони, підзаконні акти Кабінету Міністрів України, постанови НКРЕКП, стратегічні документи у сфері енергетики та клімату, а також акти, що регулюють бюджетні, податкові, закупівельні й контрольні процедури. Така кількість джерел пояснюється тим, що енергетика не належить до однієї вузької галузі правового регулювання. Вона одночасно пов'язана з публічними фінансами, природними ресурсами, безпекою, господарською діяльністю, захистом споживачів і виконанням міжнародних зобов'язань України.

Конституція України визначає загальні засади, з яких випливає публічний інтерес держави в енергетичній сфері. Стаття 13 вказує на особливий статус природних ресурсів, стаття 16 пов'язує діяльність держави з екологічною безпекою, стаття 42 гарантує свободу підприємницької діяльності, а стаття 67 закріплює податковий обов'язок [1]. У фінансово-правовому значенні ці положення створюють загальний баланс: держава має право встановлювати фінансові правила у сфері енергетики, але повинна робити це так, щоб не зруйнувати свободу господарювання, не перекласти надмірний тягар на споживача і не втратити контроль над стратегічними ресурсами.

Бюджетний кодекс України є ключовим джерелом для розуміння того, як енергетичний сектор може фінансуватися за рахунок публічних коштів. Він визначає бюджетну систему, бюджетний процес, принципи використання бюджетних коштів, повноваження учасників бюджетних правовідносин, порядок міжбюджетних відносин і контроль за дотриманням бюджетного законодавства [3]. Для енергетики це означає, що будь-які програми підтримки, компенсації, відновлення інфраструктури або енергоефективності мають бути включені в

бюджетний процес і виконуватися за правилами цільового, ефективного та законного використання коштів.

Податковий кодекс України формує інший великий сегмент джерел фінансово-правового регулювання. Через податки і збори держава впливає на економічну поведінку суб'єктів енергетичного сектору, формує бюджетні доходи і може підтримувати окремі напрями розвитку [4]. Податкова складова особливо помітна у сфері акцизного оподаткування енергетичних товарів, рентних платежів за користування надрами, податку на прибуток підприємств, податку на додану вартість, а також у режимах, які можуть впливати на інвестиційні рішення. У цьому аспекті податок виконує не лише фіскальну, а й регулюючу функцію.

Спеціальне енергетичне законодавство визначає галузеві засади фінансових відносин. Закон України «Про ринок електричної енергії» закріплює модель ринку, статус його учасників, договірні форми, права споживачів і компетенцію регулятора [5]. Закон України «Про ринок природного газу» встановлює правила функціонування газового ринку, доступу до інфраструктури, діяльності оператора газотранспортної системи, постачання та захисту споживачів [6]. Ці закони прямо не є фінансовими кодексами, але вони визначають середовище, у якому виникають розрахунки, тарифи, платежі, фінансові гарантії, небаланси і відповідальність учасників.

Закон України «Про альтернативні джерела енергії» має значення для фінансово-правового аналізу через те, що розвиток відновлюваної енергетики неможливий без спеціальних економічних стимулів [7]. Закон України «Про енергетичну ефективність» регулює відносини у сфері зменшення споживання енергії та підвищення результативності її використання [8]. Закон України «Про Фонд енергоефективності» визначає правові, економічні й організаційні засади діяльності спеціального фонду, який спрямований на підтримку заходів з енергоефективності [9]. Разом ці акти показують, що сучасна енергетика

фінансується не тільки через оплату спожитих ресурсів, а й через програми зміни самої структури споживання.

Окреме місце займає Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» [10]. НКРЕКП ухвалює акти, які мають безпосередній вплив на тарифи, ліцензування, моніторинг ринків і виконання учасниками ринку покладених на них обов'язків. С. І. Бевз і Н. М. Самарін обґрунтовують, що спеціальний статус регулятора пов'язаний із потребою забезпечити відносну автономність його рішень у складній сфері енергетики [26, с. 70–75]. Для фінансового права це означає, що рішення регулятора можуть змінювати грошові потоки на ринку не менш відчутно, ніж податкові чи бюджетні акти.

Постанови НКРЕКП є важливими підзаконними джерелами. Правила ринку, затверджені постановою НКРЕКП № 307, регулюють організацію роботи ринку електричної енергії, зокрема порядок взаємодії учасників, розрахунків і відповідальності за небаланси [15]. Правила роздрібного ринку електричної енергії, затверджені постановою НКРЕКП № 312, визначають відносини між електропостачальниками, операторами систем і споживачами [16]. Ці акти мають прикладне значення, оскільки саме на їх основі здійснюється щоденна фінансова взаємодія на ринку електроенергії.

Значення для енергетичного сектору має також законодавство про державну допомогу та публічні закупівлі. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» встановлює правила допустимості підтримки окремих суб'єктів за рахунок державних ресурсів [13]. Закон України «Про публічні закупівлі» визначає порядок придбання товарів, робіт і послуг за публічні кошти [14]. У сфері енергетики ці акти застосовуються при закупівлі обладнання, ремонті мереж, будівництві об'єктів, проведенні аварійно-відновлювальних робіт і реалізації програм модернізації. Вони мають запобігати перетворенню фінансової підтримки на непрозоре перерозподілення коштів.

Стратегічні акти Кабінету Міністрів України формують довший горизонт фінансово-правового регулювання. Енергетична стратегія України на період до 2050 року визначає загальні цілі розвитку сектору, зокрема безпеку, стійкість, декарбонізацію і модернізацію [17]. Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року поєднує енергетичні й кліматичні напрями державної політики [18]. Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року спрямований на розвиток відновлюваних джерел енергії [19]. Хоча ці акти не завжди встановлюють конкретну бюджетну суму, вони задають орієнтири, під які мають розроблятися програми фінансування і стимулювання.

Отже, джерела фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України утворюють складну, але логічну систему. Вона охоплює конституційні засади, бюджетні й податкові правила, спеціальні енергетичні закони, акти регулятора, закупівельне законодавство, законодавство про державну допомогу, акти у сфері критичної інфраструктури та стратегічні документи. Саме поєднання цих джерел дозволяє державі впливати на фінансові потоки в енергетиці та водночас зберігати правові гарантії для учасників ринку і споживачів.

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні механізми регулювання енергетичного сектору

Фінансові механізми регулювання енергетичного сектору можна поділити на бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні. Кожен із них має власну юридичну природу, але на практиці вони діють разом. Бюджетні видатки можуть спрямовуватися на ремонт мереж або компенсації, податкові правила впливають на ціну енергетичних товарів, тарифні рішення визначають розподіл витрат між учасниками ринку, а інвестиційні інструменти створюють можливість модернізації без повної залежності від бюджету. Для енергетики така взаємодія має особливе значення, оскільки сектор потребує великих капітальних вкладень і водночас не може перекладати всі витрати на споживача.

Бюджетне регулювання охоплює планування, затвердження і виконання видатків, пов'язаних із енергетикою. Бюджетний кодекс України встановлює принципи бюджетної системи, порядок бюджетного процесу, повноваження розпорядників і вимоги до використання бюджетних коштів [3]. У сфері енергетики це означає, що будь-яке виділення коштів на відновлення мереж, підтримку підприємств, програми енергоефективності чи компенсаційні заходи має бути юридично обґрунтованим, передбаченим бюджетним призначенням і підтвердженим належними документами. Бюджет не може виконувати роль «резерву без правил», навіть якщо потреби галузі є нагальними.

Фінансування енергетичного сектору з бюджету має декілька форм. Це можуть бути прямі видатки на програми, субвенції місцевим бюджетам, фінансування державних підприємств, компенсації окремим категоріям споживачів, видатки на закупівлю обладнання, а також участь держави у проектах відновлення. У фінансовому праві важливим є не тільки факт надання коштів, а і правовий режим їх використання. Кошти мають використовуватися за

цільовим призначенням, у межах бюджетних асигнувань і з дотриманням процедур контролю [20, с. 118–123]. Порухення цих правил може мати бюджетно-правові, адміністративні або інші правові наслідки.

Податкове регулювання є другим важливим механізмом. Податковий кодекс України визначає загальні правила оподаткування, порядок справляння податків і зборів, права та обов'язки платників, компетенцію контролюючих органів [4]. В енергетичній сфері податки виконують подвійне завдання. По-перше, вони наповнюють бюджет за рахунок діяльності підприємств енергетики, обігу енергетичних товарів і використання природних ресурсів. По-друге, вони можуть коригувати економічну поведінку, стимулюючи енергоефективність, відновлювані джерела енергії або інвестиції у модернізацію. Через це податкове право в енергетиці не можна розглядати лише як інструмент вилучення доходу.

Податкові стимули в енергетиці мають застосовуватися обережно. Якщо пільга встановлюється без чіткої мети, вона зменшує доходи бюджету і не гарантує потрібного результату. Якщо ж пільга пов'язана з конкретною поведінкою - наприклад, інвестицією в енергоефективність, розвитком відновлюваних джерел або модернізацією обладнання, - вона може бути виправданим фінансово-правовим засобом. Закон України «Про альтернативні джерела енергії» створює правові передумови для підтримки таких джерел [7]. У науковій статті Н. Я. Якимчук, В. Г. Савенкової і Ю. В. Житник окремо підкреслюється значення позабюджетних публічних коштів, зелених інвестицій і самозабезпечення для зеленого переходу енергетичного сектору [28, с. 205–213].

Тарифне регулювання є найбільш помітним для споживача. Тариф визначає, скільки фактично сплачується за послугу або ресурс, але його правова природа складніша. Тариф має враховувати витрати суб'єкта, потребу підтримання мереж, інвестиційну складову, якість послуг, платоспроможність споживачів і публічний інтерес. Закон про НКРЕКП наділяє регулятора повноваженнями у сферах енергетики та комунальних послуг [10]. У цьому

полягає особливість: тариф не є довільною ринковою ціною, але і не повинен перетворюватися на адміністративно встановлену величину, відірвану від економічного обґрунтування.

Тарифна політика в енергетиці завжди перебуває між двома ризиками. Перший ризик - завищення тарифів, яке створює надмірний фінансовий тягар для споживачів і може викликати соціальну напругу. Другий ризик - штучне заниження тарифів, яке не покриває витрати підприємств і призводить до накопичення боргів, погіршення стану мереж, відкладення ремонту та потреби у бюджетній підтримці. Саме тому фінансово-правове регулювання тарифів має враховувати не лише короткострокову політичну доцільність, а й довгострокову здатність сектору працювати без постійного боргового навантаження.

Правила ринку електричної енергії, затверджені НКРЕКП, деталізують порядок участі суб'єктів у ринку, відповідальність за небаланси та механізми розрахунків [15]. С. В. Гаркавенко, аналізуючи правові основи функціонування ринку електричної енергії, звертає увагу на складність правової організації цього ринку і значення нормативних правил для його належної роботи [27, с. 235–238]. У фінансово-правовому значенні це означає, що ринок електроенергії потребує не лише договорів, а й стабільних правил грошового врегулювання між учасниками.

Інвестиційний механізм регулювання є особливо важливим у період відновлення. Енергетична інфраструктура потребує модернізації, децентралізації, захисту, резервних потужностей і впровадження нових технологій. Т. Г. Затонацька і М. В. Іваницький зазначають, що державне регулювання енергетичного сектору має враховувати його інвестиційні потреби, оскільки без належного фінансового забезпечення неможливо досягти стійкого розвитку галузі [24, с. 100–104]. Інвестиції можуть бути приватними, державними, міжнародними або змішаними, але кожна з цих форм потребує прозорих правил і прогнозованих правових наслідків.

Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» має значення для залучення фінансових ресурсів через інструменти ринку капіталу [12]. У сфері енергетики це може стосуватися облігацій, зелених облігацій та інших інструментів, які дозволяють фінансувати проєкти без прямого бюджетного навантаження. А. А. Оленюк досліджує становлення правового регулювання зелених облігацій в Україні та показує, що цей інструмент може використовуватися для фінансування екологічно спрямованих проєктів, зокрема у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики [29, с. 57–65].

У підсумку бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні механізми є різними способами фінансово-правового впливу на енергетичний сектор. Бюджет забезпечує публічне фінансування, податки формують доходи і стимули, тарифи розподіляють витрати між учасниками ринку, а інвестиційні інструменти дають змогу модернізувати сектор без повної залежності від державного бюджету. Ефективність цієї системи залежить не від кількості інструментів, а від їх узгодженості та контролю за результатами.

2.2. Фінансовий контроль і нагляд у сфері енергетики

Фінансовий контроль і нагляд у сфері енергетики мають забезпечувати законність, цільове використання коштів, економічну обґрунтованість витрат і виконання учасниками ринку встановлених правил. Енергетичний сектор відрізняється великим обсягом фінансових операцій, складністю ринкових розрахунків, значною вартістю інфраструктури та участю публічних коштів. Тому контроль у цій сфері не може обмежуватися перевіркою бухгалтерських документів. Він має охоплювати бюджетні видатки, тарифні складові, закупівлі, державну допомогу, ліцензійні умови, використання грантів і кредитів, а також виконання інвестиційних зобов'язань.

У фінансовому праві контроль пов'язаний із принципом законності у публічній фінансовій діяльності. Якщо держава виділяє кошти, встановлює податкові стимули або дозволяє враховувати певні витрати у тарифі, вона має право і обов'язок перевірити, чи досягнуто мети такого фінансування. У підручнику з фінансового права за редакцією О. О. Дмитрик контроль розглядається як необхідний елемент фінансової діяльності, без якого формування і використання публічних коштів втрачає правову визначеність [20, с. 196–203]. В енергетиці ця теза має практичне значення, оскільки помилка або зловживання у великому проекті може мати наслідки для бюджету, споживачів і безпеки постачання.

Суб'єктний склад контролю в енергетичній сфері є різноманітним. НКРЕКП здійснює регулювання, моніторинг і контроль у сферах енергетики та комунальних послуг [10]. Органи державного фінансового контролю перевіряють використання бюджетних коштів. Органи казначейського обслуговування забезпечують рух бюджетних коштів відповідно до бюджетних призначень. Антимонопольний комітет України має значення у питаннях державної допомоги та конкуренції. Замовники і уповноважені органи у сфері

закупівель відповідають за дотримання процедур закупівель. Така множинність суб'єктів потребує координації, інакше контроль може бути фрагментарним.

НКРЕКП має особливе значення для фінансового контролю на енергетичних ринках. Вона не є органом бюджетного контролю у вузькому розумінні, але її рішення впливають на фінансову дисципліну учасників ринку. Регулятор затверджує правила, встановлює тарифи у визначених законом випадках, здійснює ліцензування, проводить перевірки, застосовує заходи впливу. Дослідження С. І. Бевз і Н. М. Самаріна показує, що спеціальний статус НКРЕКП пов'язаний із потребою професійного та постійного регулювання складної сфери енергетики [26, с. 70–75].

Фінансовий контроль у сфері тарифів має свої особливості. Його завданням є перевірка того, чи витрати, які включаються до тарифу, є обґрунтованими, підтвердженими і такими, що відповідають встановленим правилам. Якщо суб'єкт ринку завищує витрати, споживач сплачує більше, ніж повинен. Якщо витрати недооцінені, підприємство може втратити можливість підтримувати мережі в належному стані. Тому тарифний контроль має шукати не політично зручне рішення, а юридично і економічно обґрунтований баланс. У цьому проявляється зв'язок фінансового права з економічною реальністю енергетики.

Контроль за бюджетними коштами в енергетиці здійснюється за правилами бюджетного законодавства. Бюджетний кодекс України встановлює вимоги до учасників бюджетного процесу, бюджетних зобов'язань, використання коштів і відповідальності за порушення бюджетного законодавства [3]. У практичному сенсі це означає, що кошти, спрямовані на відновлення енергетичних об'єктів або реалізацію програм енергоефективності, не можуть бути використані на інші цілі. Навіть якщо потреба в енергетиці є об'єктивною, вона не виправдовує відступу від правового режиму бюджетних коштів.

Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» важливий для контролю за підтримкою підприємств енергетичного сектору [13].

Державна допомога може бути необхідною, коли підприємство виконує суспільно значущі функції або працює в умовах кризового навантаження. Проте така допомога не повинна спотворювати конкуренцію без законних підстав. У сфері енергетики це питання особливо чутливе, оскільки підтримка одного суб'єкта може вплинути на цілий ринок. Тому фінансово-правовий контроль має оцінювати не тільки факт надання коштів, а й сумісність такої підтримки з правилами конкуренції та публічним інтересом.

Закупівельний контроль є ще одним практичним напрямом. Закон України «Про публічні закупівлі» визначає порядок закупівель за публічні кошти [14]. У сфері енергетики закупівлі часто стосуються дорогого обладнання, технічно складних робіт і невідкладних потреб. Це створює спокусу обґрунтовувати будь-яке спрощення процедур терміновістю. Проте фінансово-правовий підхід вимагає збереження документування, обґрунтування ціни, перевірки постачальника і контролю за виконанням договору. Навіть аварійне відновлення має залишати перевірюваний слід прийняття рішень.

Контроль за виконанням спеціальних обов'язків на енергетичних ринках також має фінансовий характер. Якщо держава покладає на певних учасників обов'язок постачати ресурс за спеціальними умовами або забезпечувати захист окремих категорій споживачів, виникає питання компенсації витрат, джерел фінансування і прозорості розрахунків. Закон України «Про ринок електричної енергії» передбачає можливість покладення спеціальних обов'язків для забезпечення загальносуспільних інтересів [5]. Такі рішення повинні бути фінансово обґрунтованими, інакше вони створюють прихований борг або перекладають витрати на суб'єктів ринку без достатньої правової визначеності.

Нагляд у сфері енергетики включає не лише реакцію на порушення, а й постійне спостереження за поведінкою учасників ринку. Це важливо для попередження кризових явищ: накопичення боргів, невиконання інвестиційних програм, неналежного обліку споживання, невчасних розрахунків або порушення

прав споживачів. Постанови НКРЕКП про правила ринку і правила роздрібного ринку електричної енергії формують основу такого нагляду [15; 16]. Без регулярного моніторингу навіть якісно написані правила можуть залишатися формальністю.

Отже, фінансовий контроль і нагляд у сфері енергетики є необхідною умовою законності та результативності фінансово-правового регулювання. Вони забезпечують перевірку бюджетних видатків, тарифних розрахунків, закупівель, державної допомоги, інвестиційних програм і виконання ринкових правил. Найбільшою практичною проблемою залишається узгодження дій різних суб'єктів контролю, оскільки енергетичні відносини часто поєднують кілька правових режимів одночасно.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

3.1. Вплив воєнного стану на фінансування та правове забезпечення енергетичного сектору

Воєнний стан істотно змінив умови фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України. До 2022 року основними питаннями були ринкова модель, тарифне регулювання, модернізація, інтеграція з європейським енергетичним простором, енергоефективність і розвиток відновлюваних джерел. Після початку повномасштабної збройної агресії на перший план вийшли захист і відновлення об'єктів, безперервність постачання, ремонт пошкодженої інфраструктури, забезпечення паливом, резервне живлення, закупівля обладнання та підтримка споживачів. Усе це потребує не тільки управлінських рішень, а й належних фінансово-правових механізмів.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає особливий правовий режим, який запроваджується в разі збройної агресії або загрози нападу та передбачає надання органам державної влади додаткових повноважень [2]. Для енергетики це означає, що держава може приймати швидші рішення щодо використання ресурсів, встановлювати пріоритети, обмежувати окремі права у межах закону та спрямовувати кошти на потреби оборони і стійкості. Проте навіть у період воєнного стану фінансові рішення не повинні виходити за межі права. Воєнний стан змінює порядок управління, але не скасовує вимоги законності використання коштів.

Закон України «Про критичну інфраструктуру» має особливе значення для енергетичного сектору, оскільки енергетичні об'єкти належать до інфраструктури, від якої залежить життєдіяльність суспільства і держави [11]. З фінансово-правової точки зору це означає, що фінансування захисту, резервування, відновлення та модернізації таких об'єктів має розглядатися як пріоритетне. Однак пріоритетність не означає відсутність контролю. Навпаки,

чим більші обсяги коштів спрямовуються на відновлення і захист, тим більшої уваги потребують обґрунтування, звітність і перевірка результатів.

Першою проблемою воєнного періоду є дефіцит ресурсів. Бюджет одночасно фінансує оборону, соціальні видатки, відновлення, підтримку економіки і функціонування державних інституцій. Енергетика в цій ситуації конкурує за кошти з іншими потребами, але її фінансування часто є передумовою роботи всієї економіки. Бюджетний кодекс України вимагає дотримання бюджетної дисципліни, навіть коли видатки мають терміновий характер [3]. Тому правове завдання полягає не в тому, щоб механічно збільшити видатки, а в тому, щоб визначити пріоритети і забезпечити їх прозоре виконання.

Другою проблемою є пошкодження інфраструктури і необхідність невідкладних закупівель. Відновлення енергетичних об'єктів часто потребує термінового придбання обладнання, яке має складні технічні характеристики і може бути дефіцитним. Закон України «Про публічні закупівлі» залишається важливим джерелом правових процедур [14]. Водночас у воєнний період процедури можуть адаптуватися до термінових потреб. Фінансово-правова якість таких закупівель залежить від того, чи зберігаються обґрунтування ціни, документи щодо потреби, перевірка постачальника і контроль за виконанням договору.

Третьою проблемою є тарифна чутливість. Під час війни доходи населення і бізнесу часто зменшуються, а витрати енергетичних підприємств зростають через ремонти, логістику, пошкодження активів і необхідність резервних рішень. Якщо тарифи різко підвищуються, частина споживачів не може виконувати платіжні зобов'язання. Якщо тарифи тривалий час не покривають об'єктивних витрат, накопичуються борги і погіршується фінансова спроможність підприємств. У цьому полягає одна з найскладніших задач фінансово-правового регулювання: не допустити ані соціального перевантаження, ані фінансового виснаження сектору.

Т. Г. Затонацька і М. В. Іваницький підкреслюють, що енергетичний сектор має значні інвестиційні потреби, які повинні враховуватися у державному регулюванні [24, с. 101–106]. Під час війни ці потреби не зменшилися, а навпаки зросли. Ремонт пошкодженого не вирішує питання модернізації, а відновлення за старими технічними підходами може закласти майбутні витрати. Тому фінансово-правове регулювання має розрізняти аварійне відновлення, поточну підтримку та стратегічну модернізацію. Для кожної з цих цілей потрібні різні джерела фінансування і різний режим контролю.

Енергетична безпека у воєнний період не може оцінюватися лише за наявністю ресурсу. Монографія О. М. Суходолі, Ю. М. Харазішвілі і Г. Л. Рябцева 2023 року розглядає управління ризиками енергетичної безпеки як процес, що потребує виявлення загроз, оцінки їх впливу і підготовки рішень [23, с. 16–24]. Фінансовий аспект такого підходу полягає в тому, що держава має фінансувати не лише відновлення після пошкоджень, а й заходи з попередження ризиків: резервні джерела, захист об'єктів, диверсифікацію постачання, децентралізовану генерацію, накопичувачі енергії.

П'ятою проблемою є борги на енергетичних ринках. Накопичення заборгованості може виникати через неплатежі споживачів, спеціальні обов'язки, тарифні рішення, небаланси, затримки компенсацій або фінансову неспроможність окремих учасників. Борг у енергетиці рідко залишається проблемою одного суб'єкта. Він поширюється ланцюгом: постачальник не розраховується з виробником, оператор не отримує кошти на ремонт, ринок втрачає ліквідність. Тому фінансово-правове регулювання має містити механізми запобігання накопиченню боргів, а не лише їх подальшого погашення.

Воєнний стан також вплинув на розвиток відновлюваної енергетики. З одного боку, пошкодження централізованих об'єктів показало значення децентралізованих джерел і самозабезпечення. З іншого боку, фінансові можливості держави і споживачів обмежені. Національний план дій з

відновлюваної енергетики на період до 2030 року визначає напрями розвитку відновлюваних джерел [19]. У фінансово-правовому значенні цей розвиток потребує таких стимулів, які не створюватимуть неконтрольованого навантаження на тариф або бюджет, але даватимуть інвестору зрозумілі умови.

Отже, воєнний стан виявив сильні й слабкі сторони фінансово-правового регулювання енергетики. Сильними сторонами є наявність базових законів, спеціального регулятора, стратегічних документів і можливість мобілізації бюджетних ресурсів. Слабкими залишаються борги, складність узгодження джерел фінансування, тарифні ризики, недостатня прогнозованість інвестиційних умов і потреба у кращому контролі за коштами відновлення. Саме ці проблеми мають бути враховані при подальшому розвитку законодавства і практики.

3.2. Перспективи вдосконалення фінансово-правового регулювання енергетичного сектору

Перспективи вдосконалення фінансово-правового регулювання енергетичного сектору України мають виходити з того, що енергетика одночасно потребує відновлення, модернізації, захисту і поступового переходу до більш енергоефективної моделі. Вирішити ці завдання лише бюджетними видатками неможливо. Потрібне поєднання бюджетного планування, податкових стимулів, тарифної прогнозованості, приватних інвестицій, зеленого фінансування, контролю державної допомоги та прозорих закупівель. Саме така сукупність засобів може забезпечити правову визначеність для держави, бізнесу і споживачів.

Першим напрямом удосконалення є узгодження стратегічних документів із бюджетними і фінансовими інструментами. Енергетична стратегія України до 2050 року, Національний план з енергетики та клімату до 2030 року і Національний план дій з відновлюваної енергетики до 2030 року визначають цілі розвитку сектору [17; 18; 19]. Однак стратегічна мета сама по собі не гарантує її виконання. Для реального впливу вона має бути пов'язана з бюджетними програмами, джерелами фінансування, відповідальними суб'єктами, строками, показниками результативності і процедурою контролю.

Другим напрямом є посилення інвестиційної передбачуваності. Інвестор у сфері енергетики оцінює не лише прибутковість проєкту, а й сталість тарифних правил, податкові ризики, можливість доступу до мереж, порядок компенсацій, захист права власності та виконання державою власних зобов'язань. Т. Г. Затонацька і М. В. Іваницький доводять, що державне регулювання має враховувати інвестиційні потреби енергетичного сектору [24, с. 95–109]. У правовому плані це означає потребу в правилах, які не змінюються непередбачувано і не переносять усі ризики на одну сторону.

Третім напрямом є розвиток зелених фінансових інструментів. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» створює загальне підґрунтя для використання інструментів ринку капіталу [12]. А. А. Оленюк показує, що зелені облігації можуть стати правовим способом залучення коштів на проекти екологічного та енергетичного спрямування [29, с. 57–65]. Для України цей інструмент є корисним, оскільки дозволяє частково зменшити навантаження на бюджет і залучити приватний капітал до проєктів, які мають довгострокове значення.

Водночас зелені облігації потребують довіри. Якщо кошти залучаються під назвою зеленого проєкту, має бути зрозуміло, на що вони витрачені і який результат досягнуто. Тому фінансово-правове регулювання повинно передбачати вимоги до розкриття інформації, звітності, перевірки цільового використання коштів і недопущення ситуацій, коли екологічна мета використовується лише як рекламне позначення. Зв'язок між ринками капіталу і енергетичними проєктами має будуватися на юридичній прозорості [12; 29, с. 63–65].

Четвертим напрямом є розвиток самозабезпечення і децентралізованої генерації. Н. Я. Якимчук, В. Г. Савенкова і Ю. В. Житник обґрунтовують значення позабюджетних публічних коштів, зелених інвестицій і самозабезпечення для зеленого переходу енергетики [28, с. 205–213]. Для України така ідея має додаткове значення через ризики пошкодження великих централізованих об'єктів. Фінансово-правові стимули для малих об'єктів генерації, енергетичних кооперативів, громад і підприємств можуть зменшити навантаження на систему і підвищити стійкість постачання.

П'ятий напрям - удосконалення державної допомоги. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» встановлює правила, що мають запобігати необґрунтованому спотворенню конкуренції [13]. В енергетиці державна підтримка може бути виправданою, але вона повинна мати прозору мету: захист споживачів, відновлення пошкодженого об'єкта, підтримку послуг

загального економічного інтересу, розвиток енергоефективності або відновлюваної енергетики. Якщо допомога надається без таких критеріїв, вона може законсервувати неефективні практики і створити нерівні умови для учасників ринку.

Шостим напрямом є підвищення якості тарифного регулювання. Тариф має бути юридично передбачуваним, економічно обґрунтованим і соціально прийнятним. Це не означає, що тариф завжди має бути низьким. Низький тариф, який не покриває об'єктивних витрат, може призвести до боргів і погіршення якості послуг. Але тариф, який механічно переносить усі витрати на споживача, також не відповідає публічному інтересу. Тому доцільно посилювати вимоги до прозорості тарифної структури, відкритості обґрунтувань і контролю за виконанням інвестиційної складової.

Сьомим напрямом є розвиток енергоефективності як фінансового інструменту, а не лише як технічної політики. Закон України «Про енергетичну ефективність» і Закон України «Про Фонд енергоефективності» створюють правове підґрунтя для підтримки таких заходів [8; 9]. Удосконалення має полягати в тому, щоб програми енергоефективності були пов'язані з конкретними фінансовими результатами: зменшенням споживання, скороченням майбутніх бюджетних компенсацій, підвищенням вартості житлового фонду, зниженням навантаження на мережі. Тоді фінансування таких заходів матиме зрозуміле економічне обґрунтування.

Восьмим напрямом є посилення фінансового контролю за коштами відновлення. У період воєнного стану значна частина коштів спрямовується на ремонт і відновлення енергетичних об'єктів. Контроль має охоплювати не лише факт проведення закупівлі, а й відповідність витрат потребі, якість виконаних робіт, технічне прийняття об'єкта, дотримання строків і подальше використання активу. Якщо контроль зводиться до формальної перевірки документів, він не гарантує результату. Якщо ж контроль перетворюється на надмірне втручання,

він може затримувати відновлення. Потрібен розумний баланс процедур і швидкості.

Правове регулювання енергетичного сектору також має враховувати європейський напрям розвитку України. Це стосується не механічного копіювання норм, а наближення до принципів прозорості ринку, недискримінаційного доступу, конкуренції, енергоефективності, кліматичної відповідальності та захисту споживачів. Національні плани у сфері енергетики та клімату вже задають такі орієнтири [18; 19]. Фінансово-правове завдання полягає в тому, щоб ці орієнтири перетворювалися на реальні фінансові механізми, а не залишалися лише у програмних документах.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що фінансово-правове регулювання енергетичного сектору України є складним напрямом правового впливу, який не можна зводити лише до бюджетного фінансування або тарифів. Його зміст охоплює формування, розподіл, використання і контроль коштів у сфері виробництва, транспортування, розподілу, постачання і споживання енергетичних ресурсів. У цій сфері одночасно діють норми фінансового, бюджетного, податкового, енергетичного, закупівельного, інвестиційного і контрольного законодавства.

Перший розділ роботи дав змогу з'ясувати, що фінансово-правове регулювання енергетики охоплює бюджетні програми, податкові платежі і стимули, тарифне регулювання, державну допомогу, публічні закупівлі, інвестиційні інструменти, зелене фінансування і контроль за використанням коштів. Джерела такого регулювання мають багаторівневий характер: Конституція України, Бюджетний кодекс України, Податковий кодекс України, спеціальні енергетичні закони, акти НКРЕКП, законодавство про державну допомогу і публічні закупівлі, а також стратегічні документи Кабінету Міністрів України.

Другий розділ показав, що основними фінансовими механізмами впливу на енергетичний сектор є бюджетні, податкові, тарифні та інвестиційні засоби. Бюджет забезпечує фінансування відновлення і підтримки, податки формують доходи та стимули, тарифи розподіляють витрати між учасниками ринку, а інвестиційні механізми створюють передумови для модернізації. Результативність цих засобів залежить від їх узгодженості. Податкова пільга без мети, тариф без економічного обґрунтування або бюджетна програма без контролю не забезпечують належного результату.

Фінансовий контроль і нагляд у сфері енергетики мають охоплювати бюджетні кошти, тарифи, державну допомогу, закупівлі, ліцензійні умови,

інвестиційні програми і виконання спеціальних обов'язків. Проблема полягає в тому, що один енергетичний проект може одночасно містити кілька правових режимів. Саме тому контроль має бути скоординованим між НКРЕКП, органами державного фінансового контролю, органами закупівельного контролю, Антимонопольним комітетом України та іншими суб'єктами.

Третій розділ засвідчив, що воєнний стан загострив проблеми фінансово-правового регулювання енергетики. Пошкодження інфраструктури, дефіцит бюджетних ресурсів, потреба у швидких закупівлях, тарифна чутливість, залежність від зовнішньої допомоги і борги на енергетичних ринках вимагають точнішого фінансового планування. Воєнний стан змінює пріоритети управління, але не скасовує принципу законності використання коштів.

Перспективи вдосконалення фінансово-правового регулювання енергетики доцільно пов'язувати з узгодженням стратегічних документів із бюджетними програмами, підвищенням інвестиційної передбачуваності, розвитком зелених облігацій, прозорим застосуванням державної допомоги, контролем за коштами відновлення, підтримкою енергоефективності та кращою координацією органів влади. Загальний висновок полягає в тому, що сучасне фінансово-правове регулювання енергетичного сектору має поєднувати швидке реагування на воєнні виклики з довгостроковою правовою визначеністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.04.2026).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 29.04.2026).
3. Бюджетний кодекс України : Кодекс України; Закон від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2456-17> (дата звернення: 29.04.2026).
4. Податковий кодекс України : Кодекс України; Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17> (дата звернення: 29.04.2026).
5. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 № 2019-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19> (дата звернення: 29.04.2026).
6. Про ринок природного газу : Закон України від 09.04.2015 № 329-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/329-19> (дата звернення: 29.04.2026).
7. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/555-15> (дата звернення: 29.04.2026).
8. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1818-20> (дата звернення: 29.04.2026).
9. Про Фонд енергоефективності : Закон України від 08.06.2017 № 2095-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2095-19> (дата звернення: 29.04.2026).
10. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг : Закон України від 22.09.2016 № 1540-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1540-19> (дата звернення: 29.04.2026).
11. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1882-20> (дата звернення: 29.04.2026).

12. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3480-15> (дата звернення: 29.04.2026).

13. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1555-18> (дата звернення: 29.04.2026).

14. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (дата звернення: 29.04.2026).

15. Про затвердження Правил ринку : Постанова НКРЕКП від 14.03.2018 № 307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0307874-18> (дата звернення: 29.04.2026).

16. Про затвердження Правил роздрібного ринку електричної енергії : Постанова НКРЕКП від 14.03.2018 № 312. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0312874-18> (дата звернення: 29.04.2026).

17. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 373-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/373-2023-%D1%80> (дата звернення: 29.04.2026).

18. Про схвалення Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.06.2024 № 587-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/587-2024-%D1%80> (дата звернення: 29.04.2026).

19. Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 761-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/761-2024-%D1%80> (дата звернення: 29.04.2026).

20. Фінансове право : підручник / за ред. О. О. Дмитрик ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Одеса : Юридика, 2022. 466 с. URL:

<https://dspace.nlu.edu.ua/items/79437927-6e88-49b5-9af8-3c680a4fea36> (дата звернення: 29.04.2026).

21. Фінансове право України : навчальний посібник / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський. Львів : СПОЛОМ, 2022. 394 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/4479> (дата звернення: 29.04.2026).

22. Енергетична безпека України: методологія системного аналізу та стратегічного планування : аналітична доповідь / О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Д. Г. Бобро, А. Ю. Сменковський, Г. Л. Рябцев, С. П. Завгородня ; за заг. ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2020. 178 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/sukhodolia_energy_security_sayt-1.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

23. Енергетична безпека України: перспективна модель управління ризиками : монографія / О. М. Суходоля, Ю. М. Харазішвілі, Г. Л. Рябцев ; за ред. О. М. Суходолі. Київ : НІСД, 2023. 152 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-12/ad_mono_sukhodolia_do_druku_na_site_02_01_2024.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

24. Затонацька Т. Г., Іваницький М. В. Державне регулювання енергетичного сектору з урахуванням його потреб в інвестиціях. Фінанси України. 2025. № 1. С. 95–109. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.01.095>. URL: <https://finukr.com.ua/index.php/journal/article/download/97/96> (дата звернення: 29.04.2026).

25. Грачук В. С. Правове регулювання енергетичних правовідносин в Україні в контексті сталого розвитку. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 2024. Вип. 86. Ч. 3. С. 107–113. DOI:

<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.16>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/18-2.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).

26. Бевз С. І., Самарін Н. М. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг як спеціальний орган державного регулювання у сфері енергетики. Прикарпатський юридичний вісник. 2024. № 6. С. 70–75. DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2024.13>. URL: https://pjhv.nuoua.od.ua/v6_2024/15.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

27. Гаркавенко С. В. Правові основи функціонування ринку електричної енергії. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 4. С. 235–238. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-4/54>. URL: https://www.lsej.org.ua/4_2024/56.pdf (дата звернення: 29.04.2026).

28. Якимчук Н. Я., Савенкова В. Г., Житник Ю. В. Правові засади державного стимулювання залучення позабюджетних публічних коштів, «зелених» інвестицій і самозабезпечення для здійснення «зеленого» переходу енергетичного сектору економіки. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 2024. Вип. 85. Ч. 3. С. 205–213. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.3.32>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/34-2.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).

29. Оленюк А. А. Становлення правового регулювання зелених облігацій в Україні. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2024. Т. 14. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2024.14.57-65>. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/f5e86220-e1e8-4a46-aa7e-d1cd40d4b0ba/download> (дата звернення: 29.04.2026).

30. Рябченко О. П. Деякі правові засади розуміння енергетичної безпеки. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право. 2025. Вип. 89. Ч. 3. С. 82–86. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.3.11>.

URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/07/13-3.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).